

Att bli Fyrman

Rune Lindkvist

Efter ett tiotal extrajobb på näraliggande fyrar och flera omgångar på lotsångaren Kalmar får han, tjugo år gammal, en sommartjänst på Storkläppens fyrplats i norra Västerviksskärgården. Den tjänsten blir livsavgörande för Sven Lindkvist. På det närmaste bebodda skäret, Stedsholmen, träffar han den vackra lotsdottern Greta.

Men under de närmaste åren fortsätter hans kringflackande liv med korta extratjänstgöringar, dock med ytterligare ett par somrar på Storkläppen. Våren 1927 är hans Greta med barn.

Flickans föräldrar har endast gott att säga om den ansvarskännande unge mannen, som på alla sätt visar hur han funnit den kvinna han vill bygga sitt fyrmannaliv tillsammans med. I gengäld fordrar han av henne ett högtidligt löfte att troget följa honom även till de besvärligaste av de fyrplatser hans karriär kan komma att kräva.

I september 1927 stod bröllopet. Och inte vilket bröllop som helst. Gästerna var ovanligt många, vädret var sensommargrant och vigseln ägde rum utomhus, under det stora vårdträd som

Bröllopet på Stedsholmen 1927 mellan lotsdottern Greta och fyrbiträdet Sven.

dominerade den lilla idylliska lotsbyn. Men bruden var inte riktigt glad. Åtminstone visar fotografierna från tillfället, där hon står vid den stolte uniformsklädde makens sida, ett lite sorgset och allvarligt ansikte. Särskilt slående är kontrasten mot fotona från ungdomstidens stora födelsedagsbjudningar. Kanske tänkte hon på sitt speciella löfte till brudgummen och kände sig infångad av havandeskapet.

Det första hem som väntade henne var emellertid en liten grön stuga, som maken hyrt, i staden Kalmar, möblerat och rustat, "ända till disktrasan", brukade hon berätta. Själv är han borta på olika fyrskepp. Salsmöblemanget, delvis inhandlat på avbetalning, var i mörk

Sven Lindkvist tjänstgjorde flera somrar på Storkläppens fyrplats.

Bröllopsgästerna samlade utanför lotsbostaden på Stedsholmen.

ek och bestod av matsalsbord med sex stolar, linneskåp och "byffé", allt enligt småborgerligt mönster. Trots synnerligen omsorgsfull emballering kom det så småningom att tydligt skvallra om alla flyttingars strapatser.

Första flyttningen kom redan i februari 1928, några veckor efter min födelse, och gick till Ölands Södra Udde. Därefter följde Häradsöskär ytterst i Gryts skärgård och Arkö fyr, intill det idylliska Arkösund, ytterligare några mil norrut. Skäret heter Viskär och kom i familjen allt framgent att omtalas i paradistermer, där den tragiska utdrivningen benämndes "indragning". Orsaken var ett byte av farled. Men de båda åren på Viskär blev innehållsrika. Ytterligare ett barn, Lennart, föddes och fotona visar upp ett idylliskt familjeliv. (Boningshuset, sammanbyggt med den lilla fyren, har blivit bekant genom Svenolle Ehréns mycket spridda litografi, "Arkö fyr").

Mina egna minnen börjar där på Viskär och handlar förstas framförallt om kontraster till idyllen: När jag ramlade

Viskär, paradiset på jorden.

Idyllen Viskär med sina invånare.

i sjön från vår lilla båtbygga, ser bubb-lorna upp mot ytan och framförallt är rädd att Näcken, den inte helt pålitliga barnvaktshjälpen, skall komma och ta mig. När jag metodiskt gick med alla de veckogamla kattungarna och släppte dem utför berget (som ett slags hämnd mot lillebrorskonkurrensen?) en dag då både kattmamman och pappa var tillfälligt borta och mamma var upptagen av minstingen. När en seglivad högaljud-rädsla grundlades vid avfyrandet av de hagelgevär som alltid hängde på köksväggen, men som jag länge tjatat om att få demonstrerat. När jag såg min första "äl på land", en huggorm som jag intresserat följde under pinnarna på en steg, lagd på strandberget, upp till en av de småfyrrar som också omfattades av tjänstgöringsskyldigheten. Hur pappa kom och ryckte undan mig var en av mina favoriter bland de historier pappa brukade underhålla med på kaffebjudningar.

Den roddbåt pappa skaffade sig, bl.a. för att komma till affär i Arkösund, var försedd med en liten inombordsmo-

tor, prydligt placerad i det s.k. motor-skåpet. Startsvårigheter tycks ha varit vanliga. Jag minns t.ex. när barnmorskan skulle tillkallas (hon som "kom med lillebror i sin väska"!) hur han svettigt misslyckades på knä vid det lilla handtagsförsedda balanshjulet, och till slut fick ta till årorna.

I stället för dagens lapp på kylskåpsdörren hade vi på köksväggen en grön avlång plåtlåda för konsumkvitton som var försedd med två rader utvikbara metallflikar, märkta "socker, salt, smör etc.". Sammantaget torde de ha täckt in det mesta av köpbehoven. Viktigaste fö-

Rune och Lennart på Viskär 1932.

Pappa Sven, äldste sonen Rune (jag själv), mamma Greta och nyttillskottet Lennart.

dan, fisken, var ju gratis. Ett antal fisknät och en sump ingick i en fyrmans obligatoriska utrustning. När abborrarna i sumpen började tryta var det dags att i kvällningen lägga näten. Mamma satt vid årorna. Men om det inte blåst upp under natten var det pappa ensam som tidigt nästa morgon "gick för att ta upp". Tidigt, för att eventuella abborrar på näten fortfarande skulle ha tillräcklig vigör för sumpning. Sumpen var en trälåda med borrade hål, slätbränd inuti och med lucka på ovansidan. Den låg förtöjd i båtens bakre tullpinne för att komma så långt ut från land som möjligt. Stekt abborre till frukost (= lunch) och kokt till middag var den stående sommarmat-sedeln.

Första momentet i matlagningen bestod i att kliva ner i båten, dra in sumpen, sticka ner handen och försöka få grepp om en abborre utan att bli stucken på ryggen. Gällde det frukost skulle fisken sedan fjällas och rensas, till middagens kokning gällde ofjallat. När huvudet brutits bakåt med ett tumgrepp,

togs den spetsiga pinne fram som alltid låg bredvid rensbrädan på en av strandstenarna intill bryggan. Pinnen stacks ner genom hela fiskkroppen, som på det sättet blev styv och lättare att fjälla.

En omväxling i abborrdieten utgjorde strömmingen, som fiskades med en stor finmaskig sköte. Blev fångsten riklig kunde överskottet saltas. Särskilt på vintern var det fint att ha en kage saltströmming i visthusboden.

Ytterligare en fiskemetod som brukade användas varma lugna sommardagar var att "nättja". Ett speciellt dubbelmaskigt nät roddes då ut i en halvcirkel kring ställen där abborrar kunde befinna sig. Medan mamma sedan med avsiktligt plaskiga årtag snabbt rodde i zick-zack in mot nätet, använde pappa "pulsen". Det var en cirka tre meter lång stång med en naturvuxen skålformad klump i ena änden, som han gång på gång körde ner luftbubblor i vattnet med. En stund efter varje pulsning kom bubblorna upp till ytan och sprack sönder. Den plaskiga rodden, stänket från pulsen och båtens

Lennart och Rune på Arkösund 1934.

krängningar när pappa snabbt skulle pulsa från båda sidorna, gjorde att jag ofta blev rädd. Jag satt uppkrupen på den breda aktertoften. Mest kanske rädslan berodde på att föräldrarna liksom hade lämnat sina vanliga roller. Ro skulle man göra med minsta möjliga plask och i båt skulle man sitta stilla eller röra sig så försiktigt som möjligt.

Min vana att vara med pappa i båten under den här tiden och min brist på rädsla i besvärliga situationer talade han annars ofta om senare, som värdefulla förlorade egenskaper, kanske utan att tänka på fyraåringars begränsade bedömningsförmåga. Också ur synpunkten "pappa och jag" kom alltså Viskärs-tiden senare att framstå som ovanligt ljuv. Utom alla båt- och färdminnen är minnena många av pappa som klär på mig ytterkläder, av pappa i vedboden som jag låtsas hugga ved tillsammans med, av pappa och jag hos lotsarna etc.. Mamma minns jag mest benen av när jag satt bakom det kalla jär-

net under symaskinen och såg henne gå fram och tillbaka över köksgolvet eller in till lillebror Lennart i sängkammaren.

Pappa på fyrskepp

Tjänsten på Viskär tog slut våren 1932. Även ur tjänstgöringssynpunkt hade den varit en idyll. Eftersom mistsignalering saknades, krävdes vakttjänst endast när fyren var tänd.

Nu fick pappa fara till fyrskepp, Hävringe utanför Oxelösund (nu ersatt av kassunfyren Gustav Dalén), och familjen fick flytta in i en omodern enrummare med gårdsdass i Konsumhuset i Arkösund. Men i juni blev han arbetslös. Hävringe fyrskepp togs in en och en halv månad under ljusaste tiden och ett extra biträde hade då ingen lön.

Arbetsmarknadsläget sommaren 1932 var bekymmersamt. Arbetslösheten var rekordhög. Även inom Lots- och fyrverket var framtidsutsikterna mörka. Den eftertraktade ordinarie tjänsten för tjugotåringaren Sven Lindkvist syntes avlägsen. Han förhörde sig t.o.m. om möjligheten att byta till Tullverket, ett annat verk med skärgårdsanknytning, men fann inte utsikterna ljusare där. Rent ekonomiskt innebar en fyrskeppstjänst en liten fördel framför fyrplats. Enformigheten med att leva på ett litet förankrat fartyg ute till havs berättigade till ett s.k. fyrskeppstillägg, en dryg krona per dygn. I mitten av juli for pappa tillbaka till Hävringe.

